

ЩОРІЧНИЙ ЗВІТ
про результати діяльності Урядового уповноваженого
у справах Європейського суду з прав людини у 2013 році

Протягом 2013 року Урядовим уповноваженим у справах Європейського суду з прав людини (далі – Урядовий уповноважений) вживались заходи з метою забезпечення належного здійснення представництва України під час розгляду справ у Європейському суді з прав людини (далі – Європейський суд), а також забезпечення належного виконання рішень Європейського суду та звітування про хід виконання перед Комітетом міністрів Ради Європи (далі – Комітет міністрів).

Щодо представництва України в Європейському суді з прав людини

Станом на 31 грудня 2013 року на розгляді в Європейському суді перебувало загалом 102 750 справ проти держав-сторін Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) (станом на 31 грудня 2012 року – 128 100). З них 13 700 справ проти України, що складає 13,3 % від загальної кількості справ (станом на кінець 2012 року – 8,2%).

У порівнянні з іншими державами Україна перебуває на четвертому місці після Росії, Туреччини та Італії за кількістю справ, які перебувають на розгляді Європейського суду.

У 2013 році Європейський суд направив 2827 справ, в яких запропонував Уряду України висловити його позицію.

Протягом 2013 року було підготовлено 195 правових позицій Уряду України щодо скарг заявників на порушення положень Конвенції. Зокрема, 107 зауважень щодо суті зазначених скарг та 17 правових позицій стосовно додаткових зауважень та вимог заявників щодо справедливої сатисфакції.

Окрім цього, для цілей виконання Україною зобов'язань за рішенням у справі «Юрій Миколайович Іванов проти України» станом на 31 грудня 2013 року було опрацьовано 2856 заяв та подано позицію Уряду щодо більш ніж 876 заяв.

У 2013 році Європейським судом було розглянуто 151 справ проти України. За результатами розгляду справ Європейський суд постановив:

- 69 рішень щодо суті скарг, з них у 42 рішеннях Європейським судом було встановлено відсутність ознак одного чи декількох із стверджуваних заявниками порушень та/або визнано відповідні скарги заявників частково неприйнятними;
- 24 рішень щодо дружнього врегулювання справ у 31 заяві;
- 15 рішень про схвалення умов односторонніх декларацій Уряду щодо 23 заяв;
- 43 ухвали про припинення провадження у справах у зв'язку з неприйнятністю скарг або у зв'язку з тим, що після представлення Урядом відповідних позицій щодо скарг заявників, останні перестали підтримувати свої заяви.

Також зазначаємо, що в 69 рішеннях Європейського суду, в яких було констатовано порушення Україною положень Конвенції, заявники вимагали компенсацію на загальну суму близько 699 646 077,4 євро (близько 6 996 460 774 грн). Після розгляду справ з урахуванням позицій Уряду Європейським судом було зобов'язано Україну сплатити близько 46 551 198,67 євро (близько 465 511 986,7 грн). Таким чином, було відхилено вимоги заявників на суму 653 094 878,73 євро (близько 6 530 948 787,3 грн), що складає 93,3%.

Основними проблемами, які призводять до констатації Європейським судом порушень Україною положень Конвенції, є:

- невиконання або тривале виконання рішень національних судів;
- тривале провадження досудового слідства у кримінальних справах та тривалий розгляд справ судами;
- погане поводження щодо особи, яка перебуває під контролем держави (в місяцях досудового тримання під вартою або в місцях виконання покарань);
- неефективність розслідування правоохоронними органами кримінальних справ, зокрема - за фактами поганого поводження з боку представників державних органів, передовсім у місцях досудового тримання осіб під вартою та в місяцях виконання покарань;
- неналежні матеріально-побутові умови тримання осіб, які перебувають в місцях досудового тримання під вартою або в місцях виконання покарань, а також ненадання вказаній категорії осіб адекватної медичної допомоги;
- недоліки законодавства та судової практики, які призводять до тримання особи під вартою без належної законної підстави;
- недоліки судової практики, що призводять до порушення права особи на справедливий судовий розгляд.

Здійснення експертизи проектів нормативно-правових актів

Протягом 2013 року відповідно до пункту 2 статті 13 Закону України "Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини" було здійснено юридичну експертизу 4013 нормативно-правових актів (проектів) на їх відповідність положенням Конвенції та протоколів до неї, а також практиці Європейського суду.

У ході здійснення експертизи надавалась практична допомога суб'єктам нормотворення щодо приведення проектів нормативних актів у відповідність до вимог Конвенції та роз'яснення особливостей застосування Конвенції та практики Європейського суду у відповідній сфері.

За результатами експертизи проектів законів, проектів постанов Кабінету Міністрів та проектів Указів Президента було надано:

- 93 негативних висновки;
- 1002 позитивних висновки;
- 635 проекти актів визнано такими, що не стосуються Конвенції.

За результатами експертизи відомчих нормативних актів, що підлягають державній реєстрації, було надано:

- 13 негативних висновків;
- 1591 позитивних висновків;
- 679 актів визнано такими, що не стосуються Конвенції;
- 17 актів та 43 проекти актів було відкликано розробником або повернуто розробнику у зв'язку з недотриманням порядку їх подання на експертизу.

Щодо виконання рішень Європейського суду

I. Виплата коштів, присуджених за рішеннями Європейського суду

На виконання рішень Європейського суду з державного бюджету було сплачено 84 980 000, 2 грн.

II. Заходи індивідуального характеру, які вживаються на виконання рішень Європейського суду

Відповідно до статті 10 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» рішення Європейського суду є підставою для повторного розгляду справи (процедура *restitutio in integrum*).

Право звернутися до відповідного суду за переглядом рішення національного суду на підставі рішення Європейського суду з прав людини письмово роз'яснюється кожному заявнику у межах десяти днів від дня отримання повідомлення про набуття рішенням статусу остаточного.

Під час перегляду Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ та Верховним Судом України справ на підставі рішень Європейського суду Урядовим уповноваженим надавалися пояснення щодо застосування Конвенції та практики Європейського суду з прав людини.

III. Заходи загального характеру, які вживаються на виконання рішень Європейського суду

A. Підготовка проектів нормативно-правових актів

На виконання пілотного рішення «Юрій Миколайович Іванов проти України» 05 червня 2012 було прийнято Закон України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень».

Він передбачає запровадження нової процедури виконання рішень судів про стягнення коштів з державних органів (державних установ, організацій, підприємств) та юридичних осіб, примусова реалізація майна яких забороняється.

З метою вирішення питання щодо погашення вже існуючої заборгованості за вказаною категорією рішень, виконання яких не охоплюється процедурою, встановленою Законом, було розроблено проект Закону «Про внесення змін до Закону України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень».

19 вересня 2013 згадані зміни були внесені до Закону України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень».

Б. Інформаційні та освітні заходи

З метою виконання заходів загального характеру здійснюється переклад усіх рішень Європейського суду українською мовою, а також забезпечується опублікування повних текстів рішень Європейського суду в офіційному друкованому щотижневому виданні «Офіційний вісник України» та їх розміщення на офіційному сайті Міністерства юстиції. Стислі виклади рішень Європейського суду також друкуються у виданні «Урядовий кур'єр».

Крім того, забезпечується видання спеціалізованого журналу «Практика Європейського суду. Рішення. Коментарі» в кількості 20 000 примірників, який безкоштовно отримують органи судової влади, органи прокуратури та внутрішніх справ, органи і установи пенітенціарної служби, Служба безпеки України, органи податкової служби та управління юстиції.

Протягом 2013 року за результатами розгляду звернень та інформаційних запитів підготовлено та надано 1462 роз'яснення щодо положень Конвенції, рішень Європейського суду, процедури та порядку звернення до Європейського суду.

Протягом 2013 року Урядовий уповноважений брав участь у передачах на радіо (Перший канал Українського радіо) та телебаченні (ТРК «Київ»), присвячених питанням діяльності Європейського суду з прав людини, та, зокрема, порядку звернення до цього суду, а також надавав інтерв'ю друкованим засобам масової інформації.

Також, Урядовий уповноважений, його представники читали лекції для суддів у Національній школі суддів щодо теоретичних і практичних аспектів застосування Конвенції.

Крім того, протягом 2013 року Секретаріатом Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини систематично проводилася роз'яснювальна робота щодо застосування Конвенції та практики Європейського суду з прав людини. Зокрема, представники Секретаріату Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини брали участь у низці семінарів, присвячених зазначеним питанням, для працівників юридичних служб центральних органів виконавчої влади, які проводились Центром перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників юстиції, а також у заходах у рамках Всеукраїнського тижня права (09-14 грудня 2013 року).

У рамках зазначеного тижня права, Урядовий уповноважений взяв участь у проведенні Всеукраїнського відкритого уроку «Права людини» та організації та проведенні Міжнародного правничого конкурсу ім. В.М. Корецького.

Крім цього, представниками Урядового уповноваженого та регіональними відділеннями Секретаріату Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини проводилися семінари, круглі столи, здійснювалися виступи на телебаченні та радіо, розмішувалися статті в газетах на такі теми, як «Порядок звернення до Європейського суду», «Виконання рішень Європейського суду», «Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод» та ін.

Представники Урядового уповноваженого проводили роз'яснювальну роботу серед посадових осіб органів влади та місцевого самоврядування, керівників усіх форм власності щодо недопущення порушення прав і свобод людини. Також, здійснювався індивідуальний прийом громадян та надавалися відповіді на письмові звернення та запити громадян з питань діяльності Європейського суду та застосування Конвенції, в результаті яких було надано понад 250 відповідей та консультацій.

Представники Урядового уповноваженого також активно долучалися до заходів в рамках згаданого Всеукраїнського тижня права.

В. Аналітичне дослідження проблем, які стали причиною порушення Конвенції та протоколів до неї, з метою забезпечення своєчасного та ефективного реагування всіх органів державної влади на рішення Європейського суду в справах проти України

На виконання Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду» до Кабінету Міністрів протягом 2013 року щокварталу вносились «Подання про виконання рішень Європейського суду з прав людини», які набули статусу остаточного, в яких повідомлялось про рішення, постановлені Європейським судом щодо України, про причини порушень Конвенції, констатованих Європейським судом, а також зазначались заходи, необхідні для виконання зазначених рішень Європейського суду.

До Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ, Державної пенітенціарної служби, Верховного Суду України, вищих спеціалізованих судів та інших відповідних судів направлялись інформаційно-аналітичні матеріали стосовно рішень Європейського суду у справах щодо України разом зі стислими викладами або автентичними перекладами відповідних рішень.

Крім того, відповідно до статті 5 Закону України "Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини" протягом десяти днів від дня одержання повідомлення про набуття рішенням Європейського суду статусу остаточного органи, причетні до порушення, яке було визнано Європейським судом, та органи, до повноважень яких належить вжиття заходів загального характеру для попередження аналогічних порушень Конвенції повідомляються про суть порушення.

IV. Щодо звітування перед Комітетом міністрів з питань виконання Україною рішень Європейського суду з прав людини

У 2013 році було підготовлено звіти до чотирьох засідань Комітету міністрів, на яких розглядалися питання виконання державами-сторонами Конвенції рішень Європейського суду з прав людини.

Крім того, упродовж року Комітету міністрів систематично надавалася інформація щодо вжиття державою заходів індивідуального та загального характеру за рішеннями Європейського суду, зокрема, пілотним рішенням у справах «Юрій Миколайович Іванов проти України».

За результатами звітування про вжиті заходи у 2013 році Комітет міністрів вирішив припинити здійснення контролю за виконанням Україною рішень Європейського суду в 23 справах: *«Миколаєнко проти України»*, *«Таран проти України»*, *«Апалькова проти України»*, *«Подольська проти України»*, *«Богомаз проти України»*, *«Фадєєва проти України»*, *«Сулими проти України»*, *«Шаблій проти України»*, *«Торговий дім Петро і Павел проти України»*, *«Чернейчук проти України»*, *«Шевченко проти України»*, *«Лебедєва проти України»*, *«Гаймуренко проти України»*, *«Кушнеров проти України»*, *«Довгопол проти України»*, *«Чупринко проти України»*, *«Селютіна проти України»*, *«Кузьомко проти України»*, *«Кушнар'єв проти України»*, *«Масютенко проти України»*, *«Михайленко проти України»*, *«Димма проти України»*, *«Тюлякова проти України»* та *«Колесник проти України»* як таких, що вважаються виконаними в повному обсязі.

**В.о. Урядового уповноваженого у справах
Європейського суду з прав людини**

О.В. Давидчук